

FORA PISTA

Albert Mestre

“L'Ebre té un patrimoni immaterial ric, però és fràgil i corre perill de desaparèixer”

ELENA ESPUNY ARASA (MASDENVERGE, 1968)
Llic. Història. Assessora científica de l'Inventari del Patrimoni Cultural Immaterial de Terres de l'Ebre (IPCITE). Tècnica de l'IRMU

A què ens referim quan parlem de patrimoni cultural immaterial?

Quan veiem ruïnes històriques o castells tothom té clar que són patrimoni cultural. Però és material, el pots tocar. L'immaterial és igual de valuós però intangible, cosa que el fa més difícil de reconèixer i, per tant, més fràgil. Parlem d'usos, expressions, coneixements i tècniques que conserva la població.

Quines qualitats ha de tenir este patrimoni?

Per tal que siga reconegut com a tal per la UNESCO, cal que primer ho siga per la comunitat, que es transmeti entre generacions, que estiga viu i que genere identitat.

Les Terres de l'Ebre en són riques.

Cert. Però el projecte que va tirar endavant el Departament de Cultura de la Generalitat, el Museu de les Terres de l'Ebre i l'Institut Ramon Muntaner (IRMU), amb el suport de les institucions del territori i seguint les recomanacions de la UNESCO per als territoris declarats Reserva de la Biosfera, va delimitar l'inici de l'inventari a cent elements, que s'aniran ampliant.

Com s'inventaria tot este volum d'informació?

Un equip d'antropòlegs va fer la recerca etnogràfica amb treball de camp. Van fer entrevistes i observació participant, vivint amb la gent allò que s'estudiaven. El resultat pot consultar-se a www.ipcite.cat.

Diu que la metodologia és pionera i s'ha exportat.

El nostre sistema de treball s'empra ara en llocs com el Penedès, Vallès, les Gavarres o Menorca.

Este lloc web obre la porta a un món que sembla d'una altra època.

Les Terres de l'Ebre han estat de sempre molt vinculades a la terra, al mar, als rius, a la natura en definitiva. I econòmicament no hem estat un territori capda-

“Els tocs de campana, els malnoms, la curanderia, els oficis de saurí, margener o llatadora... formen part d'este patrimoni intangible que tenim l'obligació de preservar”

“La vinculació a una economia de subsistència, als ritmes de la natura i a determinats sistemes de creences ens ha convertit en un territori molt ric en tradicions”

vanter. L'efecte secundari positiu d'esta realitat és que la vinculació a una economia de subsistència, als ritmes de la natura i a determinats sistemes de creences, ens ha fet esdevenir un territori molt ric en tradicions.

L'inventari s'estructura en set grans àmbits.

De manera molt resumida: activitats productives; tècniques; creences, festes i rituals; tradicions orals, representacions, jocs i esports tradicionals; música, salut, gastronomia i formes d'organització social.

Aquí hi cap des del pal ensabonat, fins a la jota cantada o l'ofici de llatadora. Una història que se'n en va de les mans.

Per això és tan important de preservar-lo. Encara hi som a temps i s'han fet passes en este sentit. Oficis com el de llatadora s'està recuperant, igual que la jota, que està en auge.

Quins elements de l'inventari ens sorprendran?

La riquesa de la nostra cultura i la constatació que moltes pràctiques tradicionals avui ja no són permesses. És el cas del mondongo, el que ve a ser la matança del porc a casa. Tampoc es poden agafar les canyes del riu per encanyar les tomateres. O els barraquistes del Delta, que han de crear el seu propi senill per a fer les teulades. La caça es manté, però s'han acabat les rateres o l'anar a fallar. L'inventari constata com hem canviat i el límit entre el que perdura i allò que acabarà desapareixent.

És el cas de molts oficis. Em ve al cap el de margener o els saurins.

El de margener està molt sol·licitat, sobretot en països com França, on té estudis reglats i tot. Són conscients que tenen un patrimoni per a conservar. Aquí encara treballen alguns saurins. Amb unes eines molt simples saben trobar vetes d'aigua subterrània. “La saurina” o “el povero” són malnoms vi-

gents que ens recorden esta cultura ancestral.

La curanderia sempre ha tingut molta tirada aquí.

És una mescla de simbolisme per formació religiosa, esotèrica i energètica, per a tractar malalties; una medicina sincrètica tradicional vinculada a la terra. Molts sanadors i sanadores eren pagesos.

L'empaitada d'ànecs avui ja no s'entendria.

Les lleis i la sensibilitat de la gent han canviat.

Al web hi he trobat un autèntic tractat de plantes remeieres.

Som un territori menut però divers. I els remeis tradicionals basats en les plantes dels Ports, les planes o les vores de riu són moltíssims.

Els tocs de campanes tenen molta literatura.

El toc de festa, de foc, de l'Àngelus, a oficis o enterraments... Són els últims vestigis del nostre patrimoni sonor medieval. També les sirenes, que es mantenen encara en el paisatge sonor de llocs com Amposta, a la Cambra Arrossera.

En els malnoms gentilicis trobem antigues rivalitats entre pobles.

Els malnoms els acostumaven a posar els del poble veí. A Masdenverge són els del “Globo”, els de Paülis obren primer la boca que els ulls, els sembla agulles de Flix, els sapos de la Galera, els llanuts de Santa Bàrbara...

Este inventari pretén salvaguardar este patrimoni. Hi ha, per tant, un risc real que es perda.

L'IPCITE pretén conscienciar la gent. I, per a fer-ho, primer cal conèixer, perquè si no, no pots estimar.

Malauradament és una feina que sembla que vaja contra corrent.

Si som conscients del que tenim, ho sentim com a propi i ho valorem, podem adaptar-ho als temps actuals. I crear iniciatives que beguen de la nostra tradició per a dinamitzar l'economia d'estes terres.